

40. KrahI—Urban J. Vorläufige Ergebnisse eines Roteihen Provenienzversuchs // Allgem. Forst- und Jagdzeitung. — 1966. — V. 137. — N3 — 4. — S. 91 — 100.
41. Kriebel H.B., Begley W.T., Deneke F.J., Funsch R.W., Roth P., Jokela J.J., Merritt C., Wright J.W., Williams R.D. Geographic variation in *Quercus rubra* in North Central United States plantations // Silvae genetica. — 1976. — V. 25. — N3—4. — P. 118—122.
42. Larson M.M. Effects of late—season defoliation and dark periods on initial growth of planted northern red oak seedlings // Canadian Journal of Forest Research. — 1978. — V. 8. — N 1. — P. 67—72.
43. Seneta W. Dendrologia. — Warszawa: PWN, 1973. — 573 s.

УДК 630.11

Я.М. Шляхта

Український державний лісотехнічний університет

ДЕНДРОФЛОРА м. ДРОГОБИЧА ТА ЇЇ ЗБАГАЧЕННЯ

На підставі інвентаризації деревної рослинності м. Дрогобича проведено її таксономічний аналіз. Запропоновано спосіб оптимізації міських культурфітоценозів, який враховує збагачення дендрофлори цінними видами та привабливими формами.

Shlyakhta Ya. M.

Analysis of dendroflora of Drogobych city as prerequisite of its better living conditions.

The analysis, on the grounds of an inventory of woody vegetations of Drogobych city, has been taken. It was suggested an optimum method of the sixty culturphytocenosis, which will enrich the dendroflora with another valuable species and attractive forms.

Проблема збереження та охорони біорізноманіття, як невід'ємного компонента природного середовища, набула в наш час невідкладної актуальності. З ряду об'єктивних та суб'єктивних причин особливо гостро вона стоїть в Україні, що обумовлено загрозливими для здоров'я та життя масштабами антропогенної трансформації довкілля.

Не випадково закон України „Про охорону навколишнього природного середовища“ був прийнятий ще на початку становлення нашої незалежної держави, в 1991 році.

Легеннями міста вважаються деревні рослини, які тут зростають. Тому від оптимальної їх кількості, асортименту та продуманого розміщення значною мірою і залежить найцінніше багатство його мешканців — здоров'я.

Детальна інвентаризація деревної рослинності, проведена в м. Дрогобичі, що на Львівщині, дала можливість проаналізувати її кількісний склад, просторове розміщення та якісний стан. Водночас це послужить цінним матеріалом для подальшого цілеспрямованого регулювання, охорони та збагачення цього зеленого скверу.

Як і в інших містах колишньої Австро-Угорщини деревним насадженням Дрогобича приділялася посильна увага як з боку держави, так і мерією. Позитивний імпульс щодо цього відмічено в кінці XIX століття, коли біля багатих садиб, у скверах та парках почали появлятися екзотичні деревні рослини, які тут раніше не зустрічалися. З часом вони стали вдало урізноманітнювати місцеву дендрофлору, створюючи цілющий затишок поміж будівель та споруд міста. Серед них *Ginkgo*

biloba L., *Larix leptolepis* (Sieb. et Zucc.) Gord., *Pinus nigra* Arn., *P. strobus* L., *Thuja occidentalis* L., *T. plicata* D. Don, *Aesculus hippocastanum* L., *Magnolia kobus* Thunb., *Quercus robur* L. та інші. Деякі з цих екзотів збереглися дотепер.

Другим і, на жаль, останнім подібним імпульсом посиленої уваги до міської дендрофлори були повенні роки вже радянського періоду. Внаслідок цього масштаби міського озеленення значно збільшилися. Однак, основним компонентом озеленення цього періоду поряд з липами та гіркогоштанами стали швидкозростаючі тополі і їм подібний малоцінний американський клен (*Acer negundo* L.). Набула поширення і *Thuja occidentalis*.

На початку 60-х років у місті починають створюватися потужні підприємства — основні забруднювачі довкілля: нафтопереробний завод, згодом автокрановий та долотний заводи. Значно збільшується кількість та потужність автотранспорту, відпрацьовані гази якого помітно забруднюють довкілля. В навколишнє середовище потрапляє ряд біологічно активних елементів з канцерогенним впливом на аборигенну та інтродуковану дендрофлору. Це особливо відчутно поблизу названих заводів та центральних автомагістралей. До згаданих забруднень останнім часом додалося забруднення ґрунтових вод нафтопродуктами, детально висвітлене засобами масової інформації.

Одночасно набула значного розширення міська рекреаційна територія, 178 га якої з боку м. Трускавця відведено під лісопарк, а 56,3 га під парк, що поряд з автовокзалом. Останній до цього часу за браком коштів не впорядковано, а відсутність належного догляду та нагляду спричинює можливість окремим мешканцям міста використовувати його як джерело отримання деревини. Не краща ситуація і в лісопарку, де завдяки лісівникам в минулому було сформовано високопродуктивний змішаний деревостан з переважанням у його складі дуба звичайного, що вже досяг технічної стиглості. При проведенні ландшафтних рубок тут було вибрано і кращі дерева, оскільки контроль з боку природоохоронних органів був неналежним. Тому, територія лісопарку після таких рубок нагадує звичайну лісову ділянку, на якій було проведено черговий прийом вибірково-санітарної рубки.

Проте, відведення таких значних площ під лісопарк та парк сприяло значному збільшенню площі зелених об'єктів, які становили 43 % території Дрогобича. Тому він став одним з небагатьох міст України, де на одного мешканця припадає понад 20 м² зелених насаджень, тобто перевищує санітарну норму (18 м²).

За матеріалами проведеної нами інвентаризації (табл.) наявна дендрофлора Дрогобича нараховує 109 таксонів, в т.ч. 97 видів і 12 форм. З них 41 таксон — аборигени, решта — екзоти. За життєвою формою 75 таксонів — дерева, 34 — куші. Це представники двох відділів *Pinophyta* та *Magnoliophyta*. З першого відділу тут наявні всього 17 таксонів, до того ж більшість з них представлена поодинокими особинами. З другого відділу найбільш поширені клени, липи, тополі, гіркогоштан та граб. В той же час ряд перспективних інтродуцентів з тривалим періодом акліматизації зустрічаються тут поодинокі (*Buxus sempervirens*, *Catalpa bignonioides*, *Ginkgo biloba*, *Koeleruteria paniculata*, *Larix leptolepis*, *Magnolia kobus*, *Quercus rubra*, *Thuja plicata*), що видно з даних представленої таблиці. І тільки туя західна (*Thuja occidentalis*), як і в більшості міст України, зростає тут повсюдно, спричиняючи в окремих місцях навіть своєрідну пейзажну одноманітність.

Табл. Сучасна дендрофлора міста Дрогобича та її санітарний стан¹

№ пп	Латинська назва	Насадження загального користування			Насадження спеціального призначення		
		поши- рення	стан	К _о	поши- рення	стан	К _о
1	2	3	4	5	6	7	8
РІНОРНУТА							
1	<i>Ginkgo biloba</i> L.	—	—	(10 шт.)	П	дб	6
2	<i>Abies alba</i> Mill.	М	дб	0,7	—	—	—
3	<i>Juniperus communis</i> L.	П	дб	4,6	—	—	(35 шт.)
4	<i>Larix decidua</i> Mill.	З	дб	1,5	П	зд	1
5	<i>L. leptolepis</i> Gord.	П	дб	6,8	П	зд	1,4
6	<i>Picea abies</i> Karst.	М	дб	0,6	М	зд	0,3
7	<i>P. pungens</i> Engelm.	З	дб	0,9	П	дб	1,8
8	<i>P. p. "Argentea"</i>	П	дб	4	П	дб	2
9	<i>P. p. "Glauca"</i>	П	дб	3,8	—	—	(20 шт.)
10	<i>Pinus nigra</i> L.	П	дб	5,5	—	—	(15 шт.)
11	<i>P. strobus</i> L.	П	зд	2,7	—	—	(12 шт.)
12	<i>P. sylvestris</i> L.	П	зд	3	—	—	—
13	<i>Taxus baccata</i> L.	П	дб	4,5	—	—	(6 шт.)
14	<i>Thuja occidentalis</i> L.	М	дб	0,4	М	зд	0,3
15	<i>Th. o. "Columna"</i>	П	дб	1,5	—	—	—
16	<i>Th. orientalis</i> L.	П	зд	2,3	П	зд	1,7
17	<i>Th. plicata</i> D.Don.	П	дб	2,6	П	дб	1,5
MAGNOLIOPHYTA							
18	<i>Acer negundo</i> L.	М	дб	0,2	М	зд	0,1
19	<i>A. platanoides</i> L.	М	дб	0,4	М	дб	0,3
20	<i>A. p. "Globosa"</i>	—	—	(14 шт.)	З	дб	4,8
21	<i>A. p. "Laciniata"</i>	П	дб	2,5	—	—	—
22	<i>A. saccharinum</i> L.	З	дб	1,8	З	дб	2,1
23	<i>A. pseudoplatanus</i> L.	М	дб	0,7	М	дб	0,6
24	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	Л.М	дб	0,6	М	дб	0,8
25	<i>Alnus glutinosa</i> Gaertn.	З	дб	1,2	П	зд	1,3
26	<i>Armeniaca vulgaris</i> L.	П	зд	1,4	П	зд	1,2
27	<i>Aronia melanocarpa</i> Ell.	—	—	(30 шт.)	З	дб	1
28	<i>Berberis thunbergii</i> DC.	П	дб	1,9	П	зд	4,8
29	<i>Betula pendula</i> Roth.	М	дб	0,6	М	зд	0,4
30	<i>B. nigra</i> L.	П	дб	1,7	—	—	—
31	<i>Buxus sempervirens</i> L.	—	—	(56 шт.)	П	зд	2,7

¹ Поширення (М — масове, З — зрідка, П — поодинокі); стан (дб — добрий, зд — задовільний). К_о — коефіцієнт оптимізації (К_о = N_н/N_о, де N_н — наявна кількість рослин даного таксону, N_о — оптимальна кількість рослин цього ж таксону). Цифра в дужках: потрібна кількість рослин даного таксону, яка забезпечує надійне поповнення асортименту та сприяє їх оптимізації.

Продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8
32	<i>Caragana arborescens</i> Lam.	—	—	(30 шт.)	З	зд	2,2
33	<i>Carpinus betulus</i> L.	М	дб	0,5	М	дб	0,7
34	<i>Catalpa bignonioides</i> Walt.	П	зд	2,3	—	—	—
35	<i>Cerasus avium</i> Moench.	П	дб	1,4	П	зд	1,3
36	<i>C. fruticosa</i> G.Woron.	П	зд	3	—	—	—
37	<i>C. vulgaris</i> Mill.	П	дб	1,3	П	зд	1,1
38	<i>Chaenomeles maulei</i> L.	П	дб	1,8	—	—	—
39	<i>Corylus avellana</i> L.	М	дб	0,6	П	зд	1,2
40	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	З	дб	1,2	—	—	(25 шт.)
41	<i>C. laeigata</i> DC.	З	дб	1,1	—	—	—
42	<i>Deutzia scabra</i> Thunb.	П	дб	1,5	—	—	—
43	<i>Euonymus europaea</i> L.	П	дб	1,6	—	—	—
44	<i>Fagus sylvatica</i> L.	П	дб	1,3	—	—	—
45	<i>F.s. "Atropurpurea"</i>	—	—	(6 шт.)	П	дб	1,5
46	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	М	дб	0,4	М	дб	0,3
47	<i>F.e. "Aurea"</i>	—	—	(7 шт.)	П	дб	1,4
48	<i>F.e. "Diversifolia"</i>	З	дб	1	—	—	—
49	<i>F. e. "Pendula"</i>	П	дб	1,2	—	—	(10 шт.)
50	<i>F.lanceolata</i> Borkh.	М	дб	0,6	М	зд	0,7
51	<i>Juglans regia</i> L.	П	зд	2,3	П	зд	1,2
52	<i>Hydrangea arborescens</i> L.	П	зд	1,9	—	—	—
53	<i>Koeleruteria paniculata</i> Laxm.	—	—	(12 шт.)	П	дб	5,5
54	<i>Ligustrum vulgare</i> L.	П	дб	1,1	П	дб	3,7
55	<i>Lonicera tatarica</i> L.	П	дб	2	—	—	—
56	<i>Magnolia kobus</i> DC.	П	дб	2,5	—	—	—
57	<i>Malus domestica</i> Borkh.	З	дб	0,9	П	зд	1
58	<i>M. purpurea</i> L.	П	дб	2	—	—	—
59	<i>Morus alba</i> L.	З	дб	1,1	П	зд	1,3
60	<i>Parthenocissus quinquefolia</i> Pl.	—	—	—	П	дб	2,6
61	<i>Paeonia arborea</i> Donn.	П	дб	2,7	—	—	—
62	<i>Philadelphus coronarius</i> L.	П	дб	4,2	—	—	(25 шт.)
63	<i>Physocarpus opulifolia</i> Max.	П	дб	1,1	П	дб	3,8
64	<i>Populus balsamifera</i> L.	З	дб	0,9	З	дб	1
65	<i>P. berolinensis</i> Dipp.	—	—	—	З	дб	0,9
66	<i>P. canadensis</i> Moench	—	—	—	З	дб	0,7
67	<i>P. nigra</i> L.	М	дб	0,1	М	дб	0,2
68	<i>P. tremula</i> L.	П	дб	0,9	П	дб	0,8
69	<i>P. simonii</i> Carr.	З	дб	0,8	З	дб	0,9
70	<i>Pyrus achras</i> (Gartn.) L.	—	—	—	П	дб	1,2
71	<i>P. communis</i> L.	П	дб	1,2	П	дб	1
72	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb.	—	—	(16 шт.)	П	дб	1,2
73	<i>P. domestica</i> L.	П	зд	1,1	П	зд	0,9
74	<i>Quercus robur</i> L.	М	дб	0,7	М	дб	0,6

Підсумки адаптації рослин на Львівщині

Продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8
75	<i>Q. rubra</i> L.	П	дб	1,6	—	—	—
76	<i>Ribes aureum</i> L.	П	дб	1,3	П	зл	1,2
77	<i>R. rubrum</i> L.	П	дб	1,2	—	—	—
78	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	М	дб	0,5	М	зл	0,3
79	<i>R. p. „Inermis”</i>	П	дб	1,2	—	—	—
80	<i>Rosa canina</i> L.	М	зл	0,4	М	зл	0,3
81	<i>R. indica hybrida</i> Harr.	П	зл	1,2	—	—	—
82	<i>Ulmus foliaceae</i> Pall.	М	зл	0,6	—	—	—
83	<i>U. leavis</i> Pall.	З	дб	1,2	З	дб	1,1
84	<i>U. glabra</i> Huds.	П	зл	1,4	—	—	—
85	<i>U. g. "Pendula"</i>	—	—	(10 шт.)	П	дб	3,8
86	<i>U. pinnato-ramosa</i> Dieck.	—	—	(12 шт.)	П	—	1,1
87	<i>Salix alba</i> L.	З	дб	0,7	З	дб	0,5
88	<i>S. a. "Pendulina"</i>	З	дб	1,1	З	дб	1,2
89	<i>S. acutifolia</i> Willd.	—	—	—	П	зл	1
90	<i>S. caprea</i> L.	З	зл	0,8	З	зл	0,7
91	<i>S. fragilis</i> L.	П	зл	0,9	З	дб	0,6
92	<i>S. matsudana</i> Koidz.	—	—	(10 шт.)	П	зл	1,3
93	<i>S. rossica</i> L.	—	—	—	П	дб	1,2
94	<i>Sorbus aria</i> L.	—	—	(15 шт.)	П	дб	1,3
95	<i>S. aucuparia</i> L.	З	зл	0,9	З	зл	0,8
96	<i>S. intermedia</i> L.	—	—	(12 шт.)	П	дб	1,1
97	<i>Spiraea japonica</i> L.	П	зл	1,3	—	—	—
98	<i>S. media</i> Schmidt	П	дб	1,4	—	—	(25 шт.)
99	<i>S. salicifolia</i> L.	П	дб	1,2	—	—	—
100	<i>S. wilsonii</i> Duthio	П	зл	1,2	—	—	—
101	<i>Swida alba</i> Opiz.	М	дб	0,7	М	Л,	0,5
102	<i>S. sanguinea</i> Opiz.	М	дб	0,5	З	зл	0,7
103	<i>Symphoricarpos albus</i> Blake	П	дб	1,4	З	дб	0,9
104	<i>Syringa vulgaris</i> L.	М	дб	0,9	М	дб	0,8
105	<i>Tilia americana</i> L.	П	зл	1,2	—	—	—
106	<i>T. cordata</i> Mill.	М	дб	0,7	М	дб	0,8
107	<i>T. manshurica</i> L.	—	—	(10 шт.)	П	дб	1,5
108	<i>T. platyphyllos</i> Scop.	М	зл	0,7	М	зл	0,7
109	<i>Viburnum opulus</i> L.	П	зл	2,6	П	зл	2,3

Характерним для Дрогобича є значне збільшення за останнє століття кількості видів відділу *Pinophyta* (з 6 до 17). Така тенденція відмічена і для Львова, де придатними для озеленення визнано 123 таксони дерев та 28 — чагарників [1].

Ґрунтово-кліматичні умови Дрогобича дають можливість вводити сюди ряд високодекоративних та фітомеліоративних хвойних інтродуцентів, які не втрачають декоративності цілий рік. До того ж, вони мають певні переваги

перед місцевими при створенні ландшафтних композицій та декоруванні малих архітектурних форм в парках та скверах. Відроджується культ оригінальних рослин перед установами, офісами та приватними фірмами тощо.

У місті є ряд об'єктів, які потребують реконструкції та збагачення дендрофлорою. Найбільшим з них, як уже зазначалося, є фактично відведена територія під парк. Тому впорядкування його є невідкладною необхідністю. Багаторічний аналіз впровадження інтродукованих деревних рослин в міські насадження заходу України з вивченням останніх досягнень науки в цій галузі [2] дають підстави рекомендувати для збагачення дендрофлори Дрогобича такі деревні таксони. З хвойних це *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco, особливо її різновиди *glauca* та *caesia*, *Chamaecyparis pisifera* Sieb. et Zucc. та його форми '*Aurea*', '*Filifera*', '*Plumosa*', '*Squarrosa*', *Ch. lawsoniana* Parl. та його чудову сріблясту форму '*Alumii*', *Calocedrus decurrens* Florin, *Juniperus chinensis* L., *J. sabina* L., *Pinus ponderosa* Dougl., *P. rigida* Mill., *P. cembra* L., *P. montana* Mill., *Thujaopsis dolabrata* Sieb. et Zucc., *Tsuga canadensis* Carr. Збагачувати склад листяних найбільш доцільно за рахунок горіхів (*cinerea*, *cordiformis*, *nigra*), магнолій (*obovata*, *soulangeana*), кизильників (*dammeri*, *horizontalis*), ліщин (*colurna*, *maxima* '*Atropurpurea*'), золотого дощу (*alpina*, *anagyroides*), хеномелесів (*japonica*, *maulei*), а також *Carya ovata* C. Koch, *Cercidiphyllum japonicum* Sieb. et Zucc., *Liriodendron tulipifera* L., *Mahonia aquifolium* Nutt., *Robinia viscosa* Vent., *Rosa glauca* L., *Weigela florida* DC., *Wisteria floribunda* DC.

Введення в культурценози Дрогобича пропонованих деревних рослин дасть можливість вирішити одне з головних завдань містобудування — підвищення фітомеліоративної та естетичної цінності міських насаджень, найбільш стійких до комплексу техногенних факторів міського середовища. Загальний стан дерев та чагарників Дрогобича є задовільним, а в ряді груп та куртин — добрим. Суттєве його покращення можуть дати прості санітарні заходи (обрізка крон тополь зі значною кількістю омели, своєчасне зняття хворих та всихаючих дерев, омолодження чагарників, пломбування дупел перспективних дерев тощо).

Особливо неприємне враження тут, як і в ряді інших міст України, створюють високодекоративні хвойні молоді дерева, і, в першу чергу, поширена північноамериканська ялина колюча з її чудовими формами '*Argentea*' та '*Glauca*', в яких верхня частина крони зрізана. Однак, спотвореному вже подібним чином дереву можна зарадити, спеціально сформувавши його з метою подальшого росту як компактний кущ. Це досягається залишенням на стовбурці одного кільця. На цей спосіб формування декоративних кущів з хвойних молодих дерев розроблено Я.М.Шляхтою і І.Я.Олійником.

Література

1. Кучерявий В.А. Зелёная зона города. — К: Наук. думка, 1981. — 248 с.
2. Кучерявий В.П. Урбоекологія. — Львів: Світ, 1999. — 359 с.